

DEPUTAT ÎN PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

MD-2073, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare nr.105

www.parlament.md

10 iulie 2017

116 Nr. 214

Biroului permanent al Parlamentului Republicii Moldova

În conformitate cu prevederile art.73 din Constituția Republicii Moldova și art.47 din Regulamentul Parlamentului Republicii Moldova se înaintează cu titlul de inițiativă legislativă proiectul de hotărâre privind aprecierea istorică și politico-juridică a regimului totalitar comunist din Republica Moldova.

Anexe:

- 1.Proiectul de hotărâre;
- 2.Expunerea de motive

Deputați
în Parlament

[Handwritten signatures and names of deputies in the Parliament]
O. Bodrus
V. Popa
Boris Tereu
Valeriu Neamțanu
Valeriu Neamțanu
Valeriu Neamțanu
10 07 1613 12

PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA
HOTĂRÎRE

privind aprecierea istorică și politico-juridică
a regimului totalitar comunist din Republica Moldova

Pornind de la prevederile Rezoluției nr. 1096 (1996) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind măsurile de eliminare a moștenirii fostelor sisteme totalitare comuniste, ale Rezoluției nr. 1481 (2006) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind necesitatea unei condamnări internaționale a crimelor regimurilor comuniste totalitare ale Declarației de la Praga privind conștiința morală europeană și comunismul (2008), ale Rezoluției Parlamentului European nr. 0213 (2009) referitoare la conștiința europeană și totalitarismul, ale Declarației de la Vilnius a Adunării Parlamentare a OSCE (Rezoluția privind reunificarea Europei divizate: promovarea drepturilor omului și libertăților civice în regiunea OSCE în sec. XXI), ale Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 165-V din 14 ianuarie 2010 privind constituirea Comisiei pentru studierea și aprecierea regimului comunist totalitar din Republica Moldova

Parlamentul adoptă prezenta hotărîre.

Art. 1. - Se ia act de Raportul privind aprecierea istorică și politico-juridică a regimului comunist totalitar din Republica Moldova, elaborat de Comisia pentru studierea și aprecierea regimului comunist totalitar din Republica Moldova, constituită prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 165-V din 14 ianuarie 2010.

Art. 2. - Se condamnă regimul totalitar comunist din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească care a comis crime împotriva umanității, precum și acțiunile tuturor persoanelor care au contribuit la comiterea acestor crime.

Art. 3. - Se interzice utilizarea pe teritoriul Republicii Moldova în scopuri politice a simbolurilor regimului totalitar comunist (secera și ciocanul etc.) și promovarea ideologiilor totalitare.

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI

ПАРЛАМЕНТ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

об исторической и политико-правовой оценке тоталитарного коммунистического режима в Республике Молдова

Исходя из положений Резолюции № 1096 (1996) Парламентской Ассамблеи Совета Европы «О мерах по ликвидации наследия бывших коммунистических тоталитарных систем», Резолюции № 1481 (2006) Парламентской Ассамблеи Совета Европы «О необходимости международного осуждения преступлений тоталитарных коммунистических режимов», Пражской декларации «О Европейском сознании и коммунизме» (2008), Резолюции Европейского Парламента № 0213 (2009) «О европейском сознании и тоталитаризме», Вильнюсской декларации Парламентской ассамблеи ОБСЕ (Резолюция о воссоединении разделенной Европы: поощрение прав человека и гражданских свобод в регионе ОБСЕ в XXI веке), Указа Президента Республики Молдова № 165-V от 14 января 2010 года о создании Комиссии по изучению и оценке тоталитарного коммунистического режима в Республике Молдова

Парламент принимает настоящее постановление.

Ст.1. - Принять к сведению Отчет об исторической и политико-правовой оценке тоталитарного коммунистического режима в Республике Молдова, разработанный Комиссией по изучению и оценке тоталитарного коммунистического режима в Республике Молдова, образованной Указом Президента Республики Молдова № 165-V от 14 января 2010 года.

Ст.2. - Осудить тоталитарный коммунистический режим в Молдавской Советской Социалистической Республике совершивший преступления против человечества, а также действия всех лиц, участвовавших в совершении преступлений тоталитарного коммунистического режима.

Ст.3. - Запретить использование на территории Республики Молдова в политических целях символов тоталитарного коммунистического режима (серп, молот и другие) и пропаганду тоталитарных идеологий.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ПАРЛАМЕНТА

NOTĂ INFORMATIVĂ
asupra proiectul de hotărâre privind aprecierea istorică și politico-juridică a
regimului totalitar comunist din Republica Moldova

Prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 165-V din 14 ianuarie 2010 a fost constituită Comisia pentru studierea și aprecierea regimului comunist totalitar din Republica Moldova, care a avut drept scop elaborarea și prezentarea, unui studiu și a unui raport analitic privind aprecierea istorică și politico-juridică a regimului comunist totalitar.

Raportul Comisiei urma să includă date incontestabile care să probeze natura antiumană și represivă a regimului comunist.

De-a lungul anilor, Partidul Comunist din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, fiind o parte componentă a PCUS, a promovat o politică antipopulară. Urmărind scopuri utopice, Partidul Comunist a uzurpat puterea și s-a substituit organelor statale, a fost organizatorul represiunilor și deportărilor în masă, al colectivizării forțate, al foametei planificate, devalorizând și nimicind metodic și sistematic cultura națională, tradițiile și obiceiurile populare, istoria și limba maternă. Regimul totalitar comunist din RSSM a acționat împotriva renașterii naționale, fapt demonstrat de faimoasele Teze ale CC al PCM din 1988, a pus obstacole în calea înfăptuirii reformelor economice și politice.

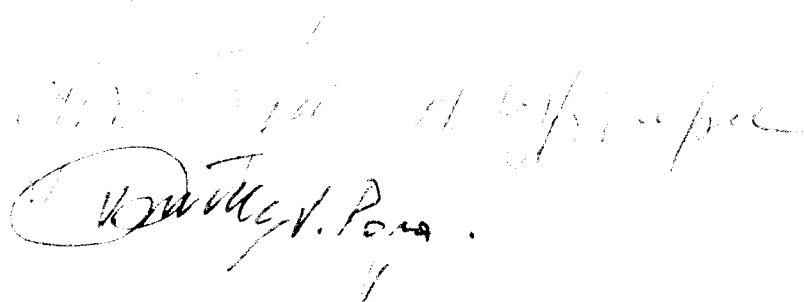
Aproape cinci decenii puterea a fost confiscată de un regim politic străin de interesele și aspirațiile poporului. Inspirat și motivat de ideologia fals egalitaristă a socialismului de stat marxist-leninist, acest regim și-a propus și a realizat un sistem de control fără precedent asupra minții și vieții omului. Nu a existat particulă a spațiului social asupra căreia să nu-și exercite ambițiile regimul al cărui scop a fost să distrugă cetățeanul, spiritul civic în genere și să construiască subiectul perfect manevrabil.

Culpabilitatea istorică a regimului totalitar comunist ni se pare astăzi pe deplin dovedită. Când vorbim de sute de mii de victime, nu încapem îndoială că regimul a mutilat suflete umane, a desfigurat destine, a marcat indestructibil cîteva generații prin acțiunile sale ideologice. A obligat o întreagă populație să trăiască într-o stare de continuă dedublare. Nu poate exista nici o justificare pentru acest regim a cărui unică rațiune a fost de a se afla la putere, folosind ideologia urii de clasă și cultul violenței.

Condamnarea fenomenului comunismului este azi mai mult ca oricînd o obligație morală, intelectuală, politică și socială. Cunoașterea acestor pagini întunecate și triste din istoria statului nostru este indispensabilă pentru noile generații care au dreptul să știe în ce lume au trăit părinții lor. Viitorul Republicii Moldova depinde de asumarea trecutului ei, deci de condamnarea regimului comunist ca inamic al dezvoltării societății. Iar dreptul de a condamna ni-l dă obligația de a face să funcționeze instituțiile statului de drept într-o societate democratică. Astfel, condamnarea acestui trecut apare ca o prioritate a prezentului. Lecția trecutului ne dovedește că orice regim care își umilește cetățenii nu poate dura și nu merită să existe.

Totodată, ținând cont de prevederile Rezoluției nr. 1096 (1996) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind măsurile de eliminare a moștenirii fostelor sisteme totalitare comuniste, ale Rezoluției nr. 1481 (2006) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind necesitatea unei condamnări internaționale a crimelor regimurilor comuniste totalitare, a Rezoluției Parlamentului European din 2 aprilie 2009 referitoare la conștiința europeană și totalitarism și ale Declarației din 3 iunie 2008 de la Praga privind conștiința morală europeană și comunismul, se propune completarea Legii privind partidele politice cu o normă care ar interzice expres utilizarea de către partidele politice a atribuției regimurilor politice totalitare.

Deputați
în Parlament:

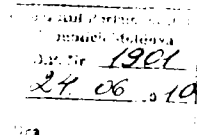

COMISIA PENTRU STUDIAREA ȘI APRECIEREA
REGIMULUI COMUNIST TOTALITAR DIN REPUBLICA MOLDOVA

RAPORT ANALITIC

Excelenței Sale,
Domnului Mihai GHIMPU,
Președinte interimar al Republicii Moldova,
Președinte al Parlamentului Republicii Moldova

Chișinău, 2010

La 14 ianuarie curent, prin Decretul Președintelui interimar al Republicii Moldova, a fost formată Comisia pentru studierea și aprecierea regimului comunist totalitar din Republica Moldova.

În urma valorificării istoriografei din perioada comunistă și postcomunistă, a literaturii istorice apărute în străinătate, precum și a unui vast volum de documente de arhivă, multe dintre care au fost accesate în premieră, Comisia a propus o sinteză cuprinzătoare asupra epocii totalitare comuniste cuprinse între anii 1917 / 1924 și 1991. Această epocă are ca puncte de reper instaurarea dictaturii comuniste în Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM) din cadrul Ucrainei Sovietice, în stânga Nistrului, transplantul de sistem comunist pe malul drept al Nistrului, în Basarabia, în 1940, odată cu ocuparea militară a acestui teritoriu de către mașina de război a Uniunii Sovietice, reocuparea acestui teritoriu în 1944, restabilirea și consolidarea regimului totalitar de tip sovietic, anchilozarea și năruirea acestuia odată cu ieșirea din captivitatea comunistă a popoarelor însetate de libertate și prăbușirea URSS în 1991.

Potrivit constatărilor Comisiei, experimentul bolșevic totalitar a fost inițiat pe malul stâng al Nistrului, ca parte a URSS, în timp ce pe malul drept, în Basarabia românească, se puneau bazele unei democrații incipiente, astfel că Nistrul a despărțit nu atât două maluri sau două state, cât două sisteme: unul democratic și altul totalitar. Secolul XX a demonstrat că totalitarismul nu numai că este incompatibil cu valorile democratice, el este dușmanul de moarte al democrației. Un regim totalitar reprezintă antipodul unei democrații. Acest regim este unul opresiv și represiv, cu o ideologie de stat oficială, care se sprijină pe un singur partid politic, așa-numitul Partid Unic, în frunte cu „marele conducător”, pe o poliție secretă omniprezentă și care deține monopolul asupra economiei, culturii și informației. În pornirea dictaturii bolșevice de a întemeia o lume nouă, bazată pe criterii de clasă și pe ura de clasă, fostei Republici Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești i s-a rezervat un rol aparte. Formarea acestei entități la frontiera pe Nistru cu România trebuia să servească planurilor sovietice de anexare a Basarabiei și, în același timp, să contribuie la extinderea spațiului revoluției mondiale proletare în direcția Balcanilor.

„burgheză”, statutul de „culac”, întreținerea contactelor cu rudele din „țările capitaliste” serveau drept capete de acuzare ca „dușman al poporului” la adresa oricui. Răspunzând comandamentelor politice ale Partidului Comunist, organele de represiune ale regimului se întreceau să condamne nu pentru infracțiuni reale, ci pentru infracțiuni inventate, nesocotind legile și dreptul uman, semănând în urma lor moarte, durere și umilință.

Comisia a demonstrat că regimul totalitar comunist se face responsabil de crime culturale, împotriva spiritului și identității moldovenilor de peste Nistru și, ulterior, după 1940, a celor din Basarabia, prin impunerea unei „limbi” literare moldovenești contrafăcute, conform unor principii aberante „de clasă”, și prin inventarea, în lipsa oricăror resorturi istorice și etnoculturale, a unei „națiuni” moldovenești, distincte de cea română. Regimul comunist se face vinovat de reprimarea și mutilarea conștiinței noastre naționale, de suprimarea spiritului nostru liber, de orchestrarea unui război cultural, identitar, propagandistic și informațional în toată legea împotriva fraților de pe cele două maluri ale Nistrului, împotriva fraților de pe cele două maluri ale Prutului, cu consecințe dramatice pentru integralitatea noastră lingvistică și etnoculturală. Or, nimic nu poate fi mai tragic decât un război între frați, nimic nu poate fi mai criminal.

În 1989, când s-au împlinit 50 de ani de la declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial, Congresul Deputaților Poporului din URSS a condamnat semnarea Protocolului adițional secret sovieto-nazist din 23 august 1939 prin care se delimitau sferile de influență din Estul Europei pe contul unor terțe țări, declarându-l caduc din momentul semnării. La 23 iunie 1990 Sovietul Suprem al RSS Moldova a denunțat Pactul sovieto-nazist și protocolul adițional secret și consecințele lui pentru Basarabia și Nordul Bucovinei. Reiterând această poziție, în baza unor analize și date riguros documentate, Comisia subliniază că la 28 iunie 1940 URSS a comis un atentat asupra integrității teritoriale a României, un act de ocupare militară și politică a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța, contrar voinței populații din aceste teritorii, prin dictat și amenințarea cu recurgerea la forță, un act nedrept de anexiune teritorială. În teritoriile anexate cu forța la URSS s-a realizat

piesă cu piesă un transplant de sistem sovietic, s-a reprodus regimul terorii, al propagării urii de clasă și al ideologiei inumane a Partidului Comunist Unic. Formarea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, printr-o decizie arbitrară formală a Sovietului Suprem al URSS, în afara teritoriului național și reducerea la tăcere a vocii oamenilor, prin desconsiderarea literei Constituției sovietice, care nu prevedea dreptul URSS de a forma noi republici, ci doar de a admite în federația sovietică, a fost o consecință directă a acestui act de ocupație. Ruperea în bucăți a Basarabiei, a teritoriului și a corpului uman concrescut de secole cu spațiul dintre Prut și Nistru, în contradicție cu adevărul istoric și cu realitățile etnice existente în acea vreme, se înscrie în seria de acte abuzive comise de regimul totalitar comunist împotriva unei mari colectivități de oameni.

Comisia a constatat că în 1940-1941 în Basarabia au fost repetați anii 1937 și 1938, anii Marii Terori din Uniunea Sovietică, reluați apoi în anii postbelici. Organele sovietice de represiune au lovit cu bestialitate în puținii intelectuali și frunțași ai vieții publice rămași între Prut și Nistru, condamându-i la ani grei în gulagurile staliniste, soarta scriitorului Nicolae Costenco servind drept exemplu dramatic al modului în care Sovietele au urmărit să anihileze cugetul liber, au efectuat execuții sumare, dosind urmele asasinării a sute și mii de oameni nevinovați în subsolurile NKVD sau în gropile cu var. Omorurile în masă, impunerea unor taxe și impozite sufocante țăranilor, prigoana preoților și Bisericii, anularea limbii române și interzicerea alfabetului românesc, inversarea scării valorilor și instaurarea unei atmosfere de frică și teroare generalizate au fost alte efecte ale actului de ocupație sovietică din 28 Iunie 1940.

În urmă cu aproape 70 de ani, în noaptea de 12 spre 13 Iunie 1941, plânsetul și jalea s-a așternut peste Basarabia. Fruntea comunităților locale, pilonii de rezistență din tată în fiu ai satelor noastre moldovenești, ucrainești, găgăuze, bulgărești, ruse sau mixte, ai târgușoarelor evreiești, familii întregi, bărbați, femei, copii și bătrâni, din Basarabia și până în Nordul Bucovinei, au fost urcați cu baionetele la spate în vagoanele de vite și duși spre întinsurile Siberiei, de unde mulți nu s-au mai întors. Documentele de arhivă consultate de membrii Comisiei

populației pașnice, a copiilor și bătrânilor, a oamenilor în plină vârstă, de toate etniile și confesiile, regimul totalitar comunist trebuie condamnat moral, politic și juridic.

Activitatea desfășurată de Comisia pentru studierea și aprecierea regimului comunist totalitar este (și) un prilej pentru omagierea personalităților care au reprezentat onoarea și demnitatea noastră în acele vremuri de teroare. Primele manifestări de rezistență antisovietică s-au înregistrat îndată după ocuparea Basarabiei la 28 Iunie 1940. O mărturie în acest sens sunt acțiunile de rezistență ale membrilor organizației clandestine a unor tineri din Orhei, care au militat împotriva ocupantului sovietic, în apărarea libertății, limbii române și valorilor noastre naționale. Pe parcursul anilor 1945-1953, pe teritoriul raioanelor Bravicea, Călărași, Comești, Chișcăreni, Chiperceni, Orhei, Râspopeni, Rezina, Susleni, Sângerei, Telenești a fost înregistrat un număr considerabil de acțiuni armate împotriva instituțiilor de stat și activiștilor locali, întreprinse de către membrii grupului în frunte cu faimosul Filimon Bodiu, de către organizație clandestine „Armata Neagră” și „Partidul Democrat Agrar”. Una dintre cele mai mari și mai bine organizate formațiuni de rezistență antisovietică în zonele rurale, „Partidul Democrat Agrar”, a activat (în anii 1950-1953) sub conducerea lui Simion Zlatan, originar din satul Popenchi, Rîbnița, și Vasile Odobescu, originar din satul Cuizăuca, Chiperceni. La Soroca s-a înfiripat organizația „Arcașii lui Ștefan”, în raioanele Chișinău, Hâncești și Cărpineni a activat o altă organizație conspirativă anticomunistă – „Partidul Libertății”, iar la Bălți – „Uniunea Democratică a Libertății”. Combatanții căzuți pradă organelor de represiune au fost condamnați la moarte sau la privațiune îndelungată de libertate, iar propaganda comunistă a urmărit să-i compromită și să le șteargă numele din memoria noastră colectivă. Astăzi a sosit momentul să ne plecăm fruntea în memoria acestor oameni simpli, al căror efort și sacrificiu manifestate în înclăștarea inegală, de moarte, cu regimul comunist pentru libertatea și demnitatea umană este impresionant.

Nu trebuie să-i uităm nici pe cei care, în bătălia cu obscurantismul și cenzura sovietică, i-au readus în manualele școlare pe Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri,

Ion Creangă, au afirmat latinitatea limbii, culturii și ființei noastre naționale într-o epocă în care orice gest în acest sens era pasibil de excomunicarea din sânul societății sau de pedeapsa cu ani grei de privațiune de libertate. Un Panteon al istoriei și culturii noastre ar trebui să-i includă pe: Vasile Coroban, George Meniuc, Grigore Vieru, Vlad Ioviță, Vasile Vasilache, Ion Vasilenco, Gheorghe Vodă, Mihai Grecu, Emil Loteanu, Lidia Istrati, Ion Vatamanu și mulți alții. Un exemplu de verticalitate intelectuală, de rezistență prin cultură și de apărare a limbii noastre române îl reprezintă operele scriitorilor: Ion Druță, Dumitru Matcovschi, Mihai Cimpoi, Serafim Saca, Petru Cărare, Nicolae Dabija, Ion Hadârcă, Valentin Mândăcanu, Vladimir Beșleagă și alții. Fapta temerară a muncitorului Gheorghe Muruziuc, care în noaptea de 28 iunie 1966, a arborat Tricolorul de-asupra Fabricii de Zahăr din Alexăndreni, raionul Sângerei (rămas acolo timp de 5 ore), protestul Liliei Neagu și Asei Andruh din 1970 împotriva rusificării și deznaționalizării, activitatea Frontului Național Patriotic de eliberare de sub ocupația sovietică, din care făceau parte Alexandru Usatiuc –Bulgăr și colaboratorii săi apropiați Gheorghe Ghimpu și Valeriu Gaur, alte manifestări cu caracter civic și național, precum și mișcarea de emancipare națională din anii '80 punctează o linie de rezistență, atât cât a fost, care trece ca un fir roșu prin toată perioada sovietică. Meritul acestor personalități este imens: ele ne-au ținut trează conștiința noastră de sine, ne-au învățat că dincolo de nevoia omului de adaptare la mediu și la condițiile înconjurătoare, după cum au procedat mulți dintre noi, există valori și idealuri perene.

În vremurile grele ale inchiziției comuniste ne-am potolit setea de adevăr, ținându-ne urechea strâns lipită de aparatele de radio pentru a prinde undele Europei Libere, BBC-ului, ale Radio Vatican și Radio Libertatea. Nimeni și nimic nu a putut să ne forțeze să renunțăm la nevoia de a ne rupe din universul carceral spiritual, nici regimul cu toată armata sa de opresiune, nici un asemenea „campion al deznaționalizării”, ca Ivan Bodul, prim-secretar al CC al PCM în anii 1961-1980.

În centrul investigațiilor Comisiei s-au aflat și aspectele sociale și economice ale evoluțiilor din RSS Moldovenească. Comisia nu a trecut cu vederea procesele de

6) interzicerea cugetului liber, a dreptului de asociere, a liberei inițiative, exterminarea și marginalizarea intelectualității;

7) lichidarea țărănimii ca clasă prin colectivizarea forțată și deportările de la începutul anilor '30 ai secolului XX;

8) foametea cumplită din anii 1932-1933;

9) declanșarea represiunilor împotriva așa-numitelor „elemente antisovietice” și „naționaliste” de la mijlocul anilor '30 ai secolului trecut, deportarea și exterminarea în masă a oamenilor prin deciziile unor instituții extrajudiciare, ale așa-numitelor „troika”;

10) ocuparea, prin dictat, la 28 Iunie 1940 a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța în urma tranzacției sovieto-germane din 23 august 1939 și a înțelegerilor secrete ulterioare dintre URSS și Germania nazistă;

11) realizarea unui transplant de sistem sovietic în teritoriile românești ocupate și impunerea cu forță a regimului totalitar comunist;

12) aplicarea terorii împotriva fruntașilor vieții publice, intelectualilor, slujitorilor cultelor și oamenilor simpli rămași în teritoriile ocupate, comiterea unor asasinat din motive de ură de clasă;

13) exodul forțat al zecilor de mii de oameni, intelectuali, în primul rând, din teritoriile ocupate de URSS;

14) formarea abuzivă a RSS Moldovenești și sfărtecarea teritorială a Basarabiei;

15) interzicerea alfabetului românesc și a limbii române și impunerea alfabetului rusesc, prin Hotărârea Consiliului Comisarilor Poporului al URSS din 11 noiembrie 1940;

16) anularea abuzivă a dreptului la cetățenia română prin Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS cu privire la restabilirea cetățeniei sovietice de către locuitorii Basarabiei și la dobândirea ei de către locuitorii Bucovinei de Nord din 8 martie 1941;

17) deportarea în regiunile îndepărtate ale URSS a zecilor de mii de oameni nevinovați la 13 iunie 1941;

18) mobilizările forțate antebelice și postbelice a zecilor de mii de tineri pe șantierele de muncă (FZO) din URSS și înrolarea lor în Armata Sovietică;

19) arestările și epurările operate de organele sovietice de represiune în primii ani postbelici;

20) foametea organizată din 1946-1947;

21) deportarea în regiunile îndepărtate ale URSS a zecilor de mii de oameni nevinovați la 6 iulie 1949;

22) lichidarea proprietății private, confiscarea bunurilor materiale ale țăranilor și colectivizarea satului;

23) prigoana împotriva Bisericii și a slujitorilor cultelor, închiderea, profanarea și demolarea locașurilor de cult;

24) deportarea pentru credință în regiunile îndepărtate ale URSS la 1 aprilie 1951 a credincioșilor confesiunii „Martorii lui Iehova”;

25) ofensiva ideologică și propagandistică împotriva scriitorilor și valorilor noastre naționale;

26) sovietizarea, rusificarea și deznaționalizarea populației prin sistemul de educație și cultură, aparatul administrativ, mass-media și propagandă;

27) manipularea și deformarea conștiinței identitare prin falsificarea istoriei, impunerea unor ritualuri, monumente și simboluri străine firii noastre;

28) negarea identității românești a populației majoritare și inocularea românofobiei;

29) instrumentarea unui regim al „terorii memoriei”, al controlului, al constrângerilor și al persecuțiilor individualității umane pentru cea mai mică încercare de gândire liberă în raport cu regimul totalitar comunist;

30) promovarea unei industrializări și urbanizări de tip colonial, cu grave consecințe pe plan etnodemografic;

31) înregistrarea unor mari dezechilibre ecologice și a unor urmări nefaste pentru sănătatea populației în urma experimentelor în sfera agriculturii bazate pe chimizarea și concentrarea excesivă a producției agricole;

12) elaborarea unui manual de istorie a regimului totalitar comunist și introducerea în sistemul de instruire și educație preuniversitară a unui curs de istorie a totalitarismului;

13) încurajarea desfășurării în mass-media a dezbaterilor publice privind esența inumană a regimurilor totalitare, comuniste și naziste.

14) Abrogarea Legii nr. 546-XV din 19 decembrie 2003 privind adoptarea Concepției politicii naționale a Republicii Moldova, concepția fiind una tributară trecutului și ideologiei totalitare, incompatibilă cu parcursul european al societății noastre.

Avansând acest set de propuneri, Comisia subliniază că unele din ele pot fi realizate fără întârziere, altele într-un termen mediu sau îndelungat, importantă fiind continuarea sub diferite forme, în cadrul unor diverse instituții – preuniversitare, universitare, de cercetare, mass-media etc. – a activităților inițiate prin instituirea sa. Numai astfel vor putea fi obținute rezultate reale în asanarea climatului social, politic și moral din societate.

Comisia are convingerea că numai prin asumarea adevărului istoric ne vom putea simți într-adevăr oameni liberi, vom fi mai puternici, mai deschiși către noi înșine și către lumea externă, mai uniți, vom avea mai multă încredere în forțele noastre și în ziua de mâine, în viitorul nostru european.

Comisia face un apel la bunul nostru simț și la memoria noastră colectivă. Nu avem dreptul să uităm, nu avem dreptul să fim indiferenți. Prin asumarea și însușirea adevărului istoric, nu vom permite niciodată nimănui să pună la îndoială dreptul nostru la o viață demnă și liberă într-o societate liberă, prosperă și democratică. O reconciliere civică este necesară, dar o reconciliere civică este posibilă numai prin asumarea adevărului istoric, oricât de greu și de amar ar fi acesta.